

РЕСУРСЕН ЦЕНТАР
на родители на деца
со посебни потреби

Што е аутизам?
Како можеме да им
дадеме поддршка на
ДЕЦАТА СО
АУТИЗАМ

ШТО Е АУТИЗАМ

Аутизмот е развојно нарушување што најчесто се појавува во првите три години од животот на детето. Дијагностицирањето на аутизмот воопшто не е лесно, затоа што не постојат едноставни методи за да може со сигурност да се каже дека некое дете има нарушувања од аутистичен спектар. Дијагнозата се заснова врз забележување на одредени облици на однесување на детето.

Причините за појава на аутизам не се точно познати и сè уште постојат многу теории за неговото настанување.

АУТИЗАМ

Аутизмот се јавува кај 1 од 59 деца, почесто кај момчињата отколку кај девојчињата, во која било средина и независно од националната или етничката припадност, независно од социјалниот и економскиот статус, со малку поголем процент кај белата раса во однос на другите раси.

Со раното откривање и правилниот третман, тешкотиите што ги имаат децата со аутизам може да се намалат, но тие секогаш ќе постојат во некоја мера, во зависност од нивото на попреченост, секогаш ќе имаат потреба од некоја форма на поддршка.

Раната дијагностика, третманот и вклучувањето во образовниот процес се клучни за напредокот на социјалните и комуникациските вештини. Само на тој начин може да се постигне што поголема самостојност и исполнет и продуктивен живот.

Карактеристики на децата со аутизам

Децата со аутизам имаат тешкотии во три главни области, иако манифестацијата и степенот на изразеност на карактеристиките се различни кај секое дете.

Социјални тешкотии:

- Малку или воопшто не воспоставува контакт со очите;
- Не реагира на насмевка или друг израз на лицето на родителите;
- Не го следи предметот што му го покажуваат родителите;
- Не покажува со прст кон предметите што сака да бидат видени;
- Не ги носи играчките да им ги покаже на родителите;
- Често нема соодветен израз на лицето (лутина, бес, среќа);
- Има тешкотии во разбирање на чувствата на другите луѓе;
- Не покажува емпатија кон другите;

- Тешко воспоставува пријателства или пак изгледа незаинтересирано за дружење;
- Не се вклучува во игра со врсниците.

Комуникациски тешкотии

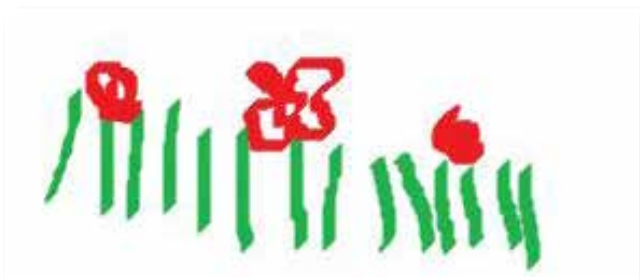
- Не покажува со прст кон предметите за да ги побара;
- Не изговара ниту еден збор на возраст од 16 месеци;
- Повторува зборови или реченици без да го разбере значењето (ехолалија);
- Не реагира кога некој ќе го повика неговото име, но реагира на други звуци;
- Ја меша употребата на ЈАС и ТИ. За себе зборува ТИ, а на другите им се обраќа со ЈАС;
- Често изгледа дека не сака да комуницира;
- Не ги користи играчките за да ги имитира луѓето во вистинскиот живот (т.е. не игра улоги);
- Многу добро може да повторува броеви, букви или ТВ-реклами;
- Може да се појави комплетно отсуство на говор (на возраст меѓу 15 и 24 месеци) или на некоја друга веќе стекната вештина.

Повторувачки однесувања

- Почесто играат со делови од играчката отколку со целата играчка (на пр., играат со тркалцата, а не со целиот автомобил);
- Се врти, се ниша, долго оди на прсти, мавта или плеска со рацете (повторува постапки на движења што немаат цел и се без никаков повод);
- Сака рутини и точно одредени ритуали и редослед. Не сака промени и на нив реагира со многу голема вознемиреност и плачење.

- Може да биде преосетливо или неосетливо на звуци, светлина, текстури или допир;
- Многу често зборува за исти теми или игра со исти предмети на ист начин;
- Многу деца со аутизам имаат необично држење на телото и имаат неправилен од (одат на прсти и со горниот дел од стапалото);
- Изгледа како да не чувствуваат болка;
- Не постојат две идентични деца со аутизам.

Учењето кај децата со аутизам

Децата со аутизам имаат тешкотии во учењето, па е потребно програмата да биде приспособена кон нивните способности за да постигнат што поголем напредок.

Најважно од сè е да се откријат јаките и слабите страни на детето, што е она што ги мотивира и ги фасцинира, а што е она што ги вознемирува.

ПОРАКИ ОД РОДИТЕЛИТЕ

1. **Аутизмот не е ментална болест.**
2. **И децата со аутизам сакаат да се дружат како и сите други деца.** Можеби зборува поинаку или ги прави работите на различен начин, но тоа е дел од него. И тоа може да биде интересно, упорно, тврдоглаво, весело.
3. **Не зборувајте во трето лице за детето со аутизам кога тоа е присутно на разговорот.**
4. **На децата со аутизам им е потребно многу трпение и разбирање.** Тоа не се невоспитани деца. Понекогаш тоа е само начин на кој тие комуницираат. Замислете само да не можете да искажете што ве мачи или што сакате, а не можете? Тешко е, нели?
5. **Аутизмот не е последица на ладни и незаинтересирани родители што не обрнуваат доволно внимание на своето дете.** Однесувајте се кон нашите деца и нашите семејства со почит и дигнитет.
6. **Нашите деца имаат чувства.** Ако не може да зборува на ист начин како вас, тоа не значи дека нема емоции.
7. **Секое дете со аутизам е различно.** Не потценувајте го моето дете поради нешто што сте го прочитале или научиле за аутизмот.
8. **Немојте нашето семејство или нас како родители да не сожалувате.** Ние сме семејство како и сите други. Нашиот живот, како и вашиот се состои од предизвици, успеси и падови.

Напредокот на децата со аутизам зависи од квалитетот и квантитетот на поддршката што ја доби-ваат, но и од нивните способности.

Комуникација

- Користете разни комуникациски стилови (писмени, вербални, гестикулациски, комични, визуелни и сликовити).
- Употребувајте едноставен и прецизен јазик кога давате инструкции; почнете со еден збор и постепено движете се кон покомплексни реченици.
- Работите кажувајте ги на позитивен начин, почнувајќи со тоа што сакате, а не со тоа што не сакате да биде направено.
- Обидете се активностите да бидат со вообичаен распоред и следете ги дневните рутини.

Третмани

Не постои само еден третман за аутизам, па најчесто е потребна комбинација во зависност од тешкотиите, возраста, отстапувањата од развојот и потребите на детето и семејството.

Истражувањата покажуваат дека за максимален ефект се потребни 25 – 40 часа неделно работа со детето (со логопед, дефектолог, психолог, наставник, родител и целото семејство).

Најдобри резултати се добиваат преку т.н. бихевиорални третмани: логопедски, дефектолошки, сензорна интеграција, терапија преку игра, работна терапија, АБА-терапија и др. Кај некои деца може да помогнат и терапија со пливање (Halliwick метод), хипотерапија (јавање), музикотерапија и други.

Социјално опкружување

- Учете ги децата на социјално однесување преку „играње улоги“ и практични демонстрации за различни ситуации.
- Имајте јасни и доследни реакции ако се однесуваат неадекватно во некоја ситуација.
- Поттикнувајте ги на правилно изразување на чувствата преку употреба на соодветни зборови, а доколку не зборуваат, користете слики за различни емоции, ставајќи акцент на изразот на лицето, положбата на деловите од лицето, очи, веѓи, уста...) со тоа што преку слика ќе ви покажуваат како се чувствуваат .

Организирање на околината

Децата со аутизам може да бидат многу збунети кога им се менува рутината. Тие можат да знаат што се очекува во една ситуација, но не можат да го пренесат тоа знаење во друга слична ситуација. Еве неколку чекори што можеме да ги направиме:

- Јасно објаснете ги правилата што се однесуваат на секоја ситуација што ќе се појави.

- Вежбајте исти вештини во различни ситуации.
- Користете јасен сигнал во кој ќе се означи почеток и крај на активноста.
- Користете едноставни зборови за да ја најавите секоја промена во активностите.

Што може да ги вознемири децата со аутизам

- Бучава во околината
- Можат да бидат чувствителни на одреден материјал, етикети, обувки
- Покажуваат зголемена чувствителност за вкусови слатко/горчливо
- Можат да бидат вознемирени од различни видови мириси
- Светлосните зраци може да ги доживуваат како силна дразба
- Нов и непознат простор
- Промени или отстапувања од вообичаениот тек на активности
- Прекинување на активноста што веќе детето започнало да ја прави

Како да се однесуваме кога детето со аутизам е вознемирено?

- √ Гушнете го детето.
- √ Пренасочете го вниманието на детето кон друг предмет или друга активност.
- √ Останете смирени кога вашето дете е вознемирено.
- √ Не коригирајте го однесувањето на детето во присуство на други.
- √ Обидете се да користите помалку говор, а повеќе визуелни инструкции.
- √ Тивка просторија може да влијае позитивно врз вознемиреноста на детето.
- √ Дајте му време на детето да се смири.
- √ Откако ќе се смири, заеднички разгледајте ја ситуацијата што го вознемирила.

МИТОВИ И ФАКТИ

- ❖ Честопати за лицата со аутизам се вели дека живеат во свој свет. **Тоа не е точно! Тие само го доживуваат светот на поинаков начин.**
- ❖ Лицата со аутизам се неемотивни и ладни, без чувства. **Тоа не е точно! Најчесто тие се премногу емотивни. Кон своите најблиски покажуваат многу емоции.**
- ❖ Лицата со аутизам се агресивни. **Тоа не е точно! Тие не се поагресивни од просечниот човек.**
- ❖ Сите лица со аутизам се со некаква интелектуална попреченост. **Тоа секако не е точно!** Сè уште луѓето сметаат дека ако детето со аутизам не зборува автоматски, има и интелектуална попреченост. Дури и во научните кругови се споменува бројка меѓу 70 и 80 проценти, но треба да се земат со резерва поради методите со кои се прави процената. Имено, според информациите од роди-

телите, децата со аутизам немаат интерес или трпение да ги завршат тестовите на интелигенција, но тоа не значи дека имаат интелектуална попреченост.

- ❖ Лицата со аутизам се товар на своите семејства и општеството. **Тоа не е точно!** Оние што работат заедно со лица со аутизам велат дека можат да бидат исклучително добри работници што посветено и вредно си ги сработуваат сите задачи.
- ❖ **Сите деца со аутизам се генијалци.** И тоа не е точно! Како и другите, така и кај лицата со аутизам само 5-10 проценти имаат „натпросечни способности за учење“, како што се примерите со натпросечни математички вештини, способност да отсвират некоја мелодија напамет по едно слушање или да нацртаат некоја зграда, детално и прецизно, откако ја виделе.

- ❖ **Аутизмот е последица на лошо родителство. Ова секако не е точно!** Оваа контроверзна теорија е продолжена со теоријата за „ладна мајка“, според која, децата стануваат аутистични затоа што мајките се емоционално ладни, односно затоа што не им покажуваат доволно љубов и внимание и не воспоставуваат емоционална врска со нив.

- ❖ **Аутизмот е само еден вид ексцентричност** – многу личности со аутизам се ексцентрични, но и многу креативни и полни со оригинални идеи. Меѓутоа, кај лицата со аутизам тоа не е намерно избран стил на живот, туку резултат на тоа што имаат поинаков поглед на светот, па кога родителите се обидуваат да ги научат на некои

корисни секојдневни вештини, тие се чувствуваат како да се под силен притисок. Аутизмот има широк спектар на карактеристики, а ексцентричноста може, но и не мора да биде присутна кај сите лица.

- ❖ **Децата со аутизам не чувствуваат емпатија или емоционална поврзаност** – вистина е дека некои деца и лица со аутизам имаат тешкотија при поврзувањето со другите личности, но тоа не значи дека не ја чувствуваат. Многу родители ќе потврдат дека нивните деца имаат ист спектар на емоции како и другите – страв, среќа, нервоза, радост. Истото се однесува и на емпатијата. Многу од нив ја чувствуваат вашата тага и вознемиреност и затоа и ќе ве прегрнат.
- ❖ **Постојат многу третмани со кои аутизмот се лекува** – постојат многу третмани и терапии со кои може да се постигне голем напредок кај децата со аутизам, но конкретен лек не постои. Некои терапии им помагаат на дел од децата, но кај другите немаат ефект, што значи дека пристапот е индивидуален и зависи од многу фактори. Истото се однесува и на терапијата со лекови.
- ❖ **Науката знае што го предизвикува аутизмот.** Постојано се презентираат нови студии што придонесуваат за разбирање на оваа состојба, но точната причина сè уште не е позната.

**И на крајот сè се сведува на два збора:
љубов и многу трпение.**

*Можеби не сум добар во воспоставување
контакт со очите и во водење разговор, но
знаете дека сум искрен, не ги осудувам луѓето,
не лажам кога играм карти со другарите.*

*Бидете мој пријател, поддршка и ќе видите
колку можам да постигнам.*

Дете со аутизам

РЕСУРСЕН ЦЕНТАР
на родители на деца
со посебни потреби

РЕСУРСЕН ЦЕНТАР

ул. Васко Карангелески 33

1000 Скопје

++389 78 449 851

++389 78 449 852

www.resursencentar.mk

Изработката на брошурата е овозможена со финансиска поддршка на УНИЦЕФ, во рамките на проектот: „Зголемување на можностите за инклузија и подобрување на квалитетот на животот на децата со попреченост преку оснажување на нивните родители и семејства“.

Ставовите изнесени во оваа брошура се на авторите и не мора да се совпаѓаат со ставовите и политиките на УНИЦЕФ.